

Referat af Adoptionsnævnets landsmøde Odense, den 6.-7. november 2008

Introduktion til landsmødet ved formand for Adoptionsnævnet, Vibeke Rønne

Som indledning på landsmødet redegjorde Vibeke Rønne for nævnets arbejde i det seneste år samt betydningen af strukturreformen for adoptionsområdet. Det var nævnets vurdering, at etableringen af de 5 statsforvaltninger havde haft en god effekt på det arbejde, der udføres i samrådene, ligesom den nye adgang for samrådssekretariaterne til at træffe administrative afgørelser opleves som hensigtsmæssig af nævnet.

Med hensyn til nævnets arbejde orienterede Vibeke Rønne om følgende fokusområder, som nævnet havde haft i sit tilsyn det seneste år, og som vil blive beskrevet i nævnets årsberetning for 2008.

- ⇒ Nævnets gennemgang af sager, hvor samrådssekretariaterne har truffet administrative afgørelser i fase 1 havde vist, at denne adgang generelt bruges korrekt og efter hensigten. Der er dog stor forskel mellem de forskellige statsforvaltninger med hensyn til andelen af administrative afgørelser. De statsforvaltninger, som har en lægekonsulent til rådighed for samrådssekretariatet træffer generelt flere administrative afgørelser i fase 1.
- ⇒ En gennemgang af sager vedrørende ansøgere med funktionsnedsættelser havde vist, at det ikke er muligt at præcisere de generelle retningslinjer i helbredsvejledningen yderligere. Der er tale om et område, hvor sagerne må vurderes og afgøres individuelt.
- ⇒ En gennemgang af sager fra de to formidlende organisationer vedrørende berosatte sager havde afdækket de typiske årsager til ansøgeres ønske om at sætte sager i bero. Eksempelvis var ca. 14 % af sagerne sat i bero på grund af graviditet. Gennemgangen havde givet anledning til at præcisere over for organisationerne, hvordan sagsbehandlingen vedrørende berosættelser bør foregå.
- ⇒ Nævnet havde foretaget en undersøgelse vedrørende adoptanters alder og ventetider i forbindelse med hjemtagelse af barn, herunder barnets alder på hjemtagelsestidspunktet. Undersøgelsen, som bliver tilgængelig på nævnets hjemmeside, har vist, at adoptanter gennemsnitligt er blevet yngre på godkendelsestidspunktet i perioden 2007-2008 set i forhold til perioden 2004-2005. Samtidig er ventetiden på hjemtagelse af et barn blevet tilsvarende længere. Børnenes gennemsnitlige alder på hjemtagelsestidspunktet havde ikke ændret sig i løbet af perioden. Alderssammensætningen var imidlertid ændret, idet andelen af børn, som ved hjemtagelsen var under 1 år gamle, var steget, mens andelen af børn, som var mellem 1 og 2 år, var faldet. Samtidig var der sket en stigning i antallet af børn, som var 3-5 år ved hjemtagelsen.

Nævnet havde endvidere udarbejdet flere nye vejledninger på adoptionsområdet. Det drejede sig dels om en vejledning til speciallæger. Den har til formål at skabe større ensartethed i speciallægeundersøgelser og højere kvalitet af de afgivne erklæringer. Det er vigtigt at bemærke, at lægen

ikke skal tage stilling til ansøgernes egnethed som adoptanter, men derimod generelt opstiller en prognose vedrørende ansøgernes helbredsforhold, der dækker barnets opvækstperiode. For at få egnede speciallægeerklæringer, er det nødvendigt, at samrådene stiller relevante og specifikke spørgsmål til speciallægen. Efterfølgende skal samrådene vurdere, om disse er besvaret ved speciallægeerklæringen. Nævnet havde endvidere sendt en opdateret vejledning til psykologer. Også her har samrådene til opgave at formulere relevante spørgsmål til den undersøgende psykolog og at vurdere, om de stillede spørgsmål er besvaret. Samrådene skal i øvrigt være opmærksomme på, om vejledningen er fulgt. Det forekommer således, at psykologerne undlader at begrunde anvendelsen af testning, ligesom det ikke altid fremgår klart, hvordan konklusionerne i undersøgelsen er nået.

Nævnets overvejelser i relation til emnet, åbenhed i danske adoptioner, som bl.a. har baseret sig på gennemgang af sager, en brugerundersøgelse blandt danske adoptanter og drøftelser på landsmødet i 2006, var ved at være afsluttet. Konklusionen på emnet er, at det kunne være hensigtsmæssigt, at adoptanter udarbejder opfølgingsrapporter også vedrørende danske børn. Opfølgingsrapporterne kunne opfylde behovet for åbenhed i forhold til de biologiske forældre uden at bryde med anonymitetsprincippet. Statsforvaltningerne har aktuelt nævnets henstilling herom i høring.

Nævnets tilsyn med organisationernes virksomhed i udlandet havde i løbet af det seneste år ført til to rejser til Sydamerika, senest en tilsynsrejse til Bolivia, hvor nævnet havde oplevet et meget komplekst adoptionssystem med mange aktører og generelt få ressourcer hos den enkelte myndighed. Rapporten fra rejsen findes på nævnets hjemmeside. Nævnets sekretariat havde sammen med Familiestyrelsen endvidere besøgt Vietnam. Dette besøg var dels et led i det bilaterale samarbejde, dels forårsaget af indholdet af en rapport fra den amerikanske ambassade. Denne rapport udtrykte bekymring for det vietnamesiske adoptionssystem, navnlig på grund af frygten for børnehandel. Nævnets tilsyn består endvidere af behandlingen af konkrete klager over de formidlende organisationers arbejde i udlandet. Inden for den seneste tid havde dette arbejde navnlig været præget af en sag, hvor en række adoptanter fra flere lande havde udarbejdet en rapport om forhold på et navngivent børnehjem i udlandet. Rapporten indeholdt bl.a. oplysninger om, at børn havde været udsat for mishandling på børnehjemmet. Adoptionsnævnet inddrog såvel de danske forældre, der havde ydet bidrag til rapporten, som den organisation, der havde formidlet børn fra det pågældende børnehjem, i en undersøgelse af sagen. Nævnet indberettede sagen til Familiestyrelsen, men fandt ikke grundlag for at henstille, at formidlingen fra det pågældende børnehjem blev indstillet. Nævnet har i den forbindelse generelt bemærket, at det ikke er nævnets opgave at føre tilsyn med børnehjemmene i udlandet. Et sådant tilsyn henhørte i almindelighed under det pågældende lands centralmyndighed.

Som afslutning på indlægget orienterede Vibeke Rønne om, at nævnet netop havde truffet afgørelse i en konkret sag, hvor der tages stilling til betydningen af fertilitetsbehandling i fase 3. Nævnet havde anlagt det synspunkt i den konkrete sag, at ansøgerne kunne godkendes i fase 3 på trods af fertilitetsbehandlingen. Det blev således konkret vurderet, at ansøgerne, som havde ét resterende IVF forsøg tilbage, var så afklarede i deres ønske om adoption, at fertilitetsbehandling ikke var til hinder for adoption. Nævnet vil på baggrund af sagen fortsætte sine overvejelser om betydningen af fertilitetsbehandling i forhold til adoption.

Forslag til ændring af adoptionsloven ved fuldmægtig Neel Pryds

Familiestyrelsen er fra politisk side blevet bedt om at udarbejde et lovforslag på adoptionsområdet, som vil blive fremsat i januar 2009.

Forslaget indeholder følgende tre hovedændringer:

- 1) Adgangen til at foretage tvangsadoptioner udvides, idet man tilsigter at skabe mere stabilitet i barnets opvækst i de tilfælde, hvor det tidligt kan vurderes, at forældrene varigt vil være uden forælderevne.
- 2) De adoptionsforberedende kurser bliver gjort obligatoriske ved både danske og udenlandske adoptioner.
- 3) Det bliver muligt for medmoren i et registreret partnerskab at adoptere barnet allerede fra fødslen, sådan at samtykket gives inden fødslen og ikke først 3 måneder efter fødslen. Det vil dog være en betingelse, at det registrerede par har været samlevende på tidspunktet for den kunstige befrugtning, og at der er anvendt anonym donorsæd.

Forslaget vedrørende tvangsadoptionerne er udsprunget af et forlig i Folketinget i 2004 vedrørende anbringelsesreformen, der skulle sikre barnets rettigheder og øge kontinuiteten i barnets opvækst. Retssikkerhedsudvalget anbefalede i samme forbindelse i dets betænkning, at tvangsadoptioner kunne anvendes i større omfang og skulle foretrækkes frem for varige anbringelser. Til forskel for en varig anbringelse, hvor der er et ansættelsesforhold, der kan ophøre, vil et adopteret barn være en varig del af familien, hvorved der sikres en højere grad af kontinuitet og stabilitet i barnets liv.

De eksisterende regler om tvangsadoptioner er fra 1972. Reglerne administreres restriktivt, og der er ikke mere end ca. en sag årligt. Det er et krav, at barnet har været i den pågældende plejefamilie i 7-10 år, og kontakten til de biologiske forældre skal have været afbrudt i 6-8 år.

Lovforslaget baserer sig på følgende to situationer, hvor en tvangsadoption kan gennemføres:

- 1) Børn under 1 år (fra barnets fødsel), hvis forældrene skønnes at være varigt uden forælderevne og også vurderes at være ude af stand til at spille en positiv rolle i forbindelse med samvær og kontakt. I et sådant tilfælde er det meningen, at barnet vil blive matchet med adoptanter blandt dem, der er godkendte til at adoptere danske børn.

- 2) Børn der har været anbragt uden for hjemmet i mindst 3 år. Børnene skal kunne tvangsadopteres, hvis forældrene varigt er uden forælderevne. Det er ikke i denne situation en betingelse, at forældrene er ude af stand til at kunne spille en positiv rolle i forbindelse med samvær.

Undersøgelsen og vurderingen af en biologisk forælders forælderevne vil skulle foretages af en eller flere fagpersoner, f.eks en speciallæge, herunder en psykiater eller andet. Forælderevnen skal vurderes over tid, og det er således ikke afgørende, at den pågældende forælder ikke aktuelt har forælderevne, hvis den pågældende må forventes at kunne udvikle en sådan. Der bliver derfor ikke tale om et øjebliksbillede. Forælderevnenes betydning vil være uafhængig af spørgsmålet om forældremyndighed.

Med den øgede anvendelse af tvangsadoptioner er det hensigten at skabe en generelt større åbenhed, end vi har i dag, hvilket bl.a. er en af anbefalingerne fra retssikkerhedsudvalgets betænkning. Der vil derfor blive skabt mulighed for, at der kan fastsættes samvær mellem barnet og forældrene eller andre familiemedlemmer, hvis det vurderes at være til gavn for barnet, og der er tale om fortsættelse af en allerede etableret kontakt. Det vil alene være relevant i forhold til de større børn, da forældrene til de børn, der bortadopteres, før de bliver 1 år, ikke vil kunne tilbyde barnet en positiv kontakt. Denne åbenhed ændrer ikke på, at der sker fuldt familieskifte ved adoptionen. Det er en grundlæggende betingelse, at tvangsadoptionen er i barnets bedste interesse.

Med hensyn til adoptanterne til de tvangsadopterede børn er det hensigten, at de små børn under 1 år vil skulle adopteres af de ansøgere, der er godkendte til danske børn. For de større børn vil det som udgangspunktet være plejeforældrene, der adopterer børnene. Familiestyrelsen har på denne baggrund indledt en dialog med Velfærdsministeriet vedrørende kravene for at blive godkendt som plejeforældre, når anbringelsen sker med henblik på adoption.

For at beskytte både barnets og forældrenes retssikkerhed vil der i alle sager om tvangsadoption ske advokatbeskikkelse for både forældrene og barnet. Afgørelser om tvangsadoption skal formentlig kunne påklages til domstolene, og det skal tydeliggøres, at børn over 12 år skal høres.

Lovforslaget, som forventes at træde i kraft den 1. oktober 2009, indeholder i øvrigt forslag om ændringer vedrørende bevillingstidspunktet, klagefrist i forhold til samrådenes afgørelser i godkendelsessager samt beskikkelse som medlem af nævnet.

Spørgsmål til indlægget:

Statsforvaltningen Sjælland (Grete Petersen) rejste spørgsmål, om man kunne indsætte en hjemmel til, at samrådets formand får mulighed for at træffe formandsafgørelser.

Det blev svaret, at der ikke umiddelbart var mulighed for dette, og at der ofte i de tilfælde, hvor en administrativ afgørelse ikke var mulig, alligevel var behov for hele den kompetence, der findes i samrådet.

På spørgsmål fra AC Børnehjælp (Tove Vase) vedrørende betingelsen til registrerede par om at anvende anonym donorsæd, oplyste Neel Pryds, at baggrunden for dette krav var, at man i disse tilfælde kunne udelukke en far og derfor afslutte faderskabssagen. Herudover er kriteriet det samme, som anvendes i børneloven om kunstig befrugtning.

Adoption & Samfund (Paul Jeppesen) fandt det positivt, hvis den eksisterende forsøgsordning med PAS kunne blive permanent.

Strukturreformen

Orientering om strukturreformen ved kontorchef Karen Rydahl, Statsforvaltningen Hovedstaden

Som kontorchef i Statsforvaltningen Hovedstaden gav Karen Rydahl et levende og grundigt billede af forløbet med at etablere et velfungerende kontor efter sammenlægningen af opgaverne i statsamtterne og amtskommunerne i januar 2007.

Der havde været tale om et kaotisk udgangspunkt, hvor det krævede et stort arbejde at få skabt et overblik, få sat sig ind i nye områder og ensarte sagsbehandlingen. Bl.a. havde det vist sig udfordrende at opnå en fælles forståelse af indholdet af undersøgelserne i fase 1 og fase 3.

På det praktiske plan skulle der fordeles pladser og kontorer, og der var gjort en stor indsats for at få det faglige, det kollegiale samt det sociale til at fungere godt.

Alle adoptionsrelaterede opgaver er nu samlet i et adoptionskontor, som bl.a. beskæftiger sig med konkrete sager om stedbarns- og familieadoption, private fremmedadoptioner, nationale og internationale adoptioner. Samtidig har kontoret til opgave at godkende ansøgere til adoption og efterfølgende at foretage opfølgingsbesøg og skrive rapporter. Det vil som udgangspunkt være den samme sagsbehandler, der behandler sagen fra indledningen i fase 1 til afslutningen med udarbejdelse af opfølgingsrapporter. Adoptionsrådet mødes hver uge, og der er herudover mulighed for etablering af akutte samråd ved meget hastende sager. Typisk behandler samrådene 8-14 sager pr. møde. Adgangen for samrådssekretariatet til at træffe administrative afgørelser i fase 1 anvendes i videst mulige omfang, og det er i den forbindelse til stor hjælp, at samrådssekretariatet har mulighed for at drøfte sagerne med en lægekonsulent, som er tilknyttet statsforvaltningen.

I kontoret anvendes videndeling så vidt muligt, og alle har elektronisk adgang til mapper med forskelligt fagligt relevant indhold, herunder bl.a. en hvidbog, som omfatter definitioner og beskrivelser af en række adoptionsrelaterede punkter og problemstillinger.

Kontoret har i 2007 haft en række kursusaktiviteter, som har givet stort udbytte. Der har bl.a. været afholdt interne kurser vedrørende håndteringen af fase 3 undersøgelserne, samt kurser med eksterne konsulenter, herunder psykolog Niels Peter Rygaard om tilknytningsproblematikker, psykolog Marie Gammeltoft om undersøgelsen af enlige adoptionsansøgere og psykolog Dorianne Barslev om rådgivning i forbindelse med opfølgingsbesøg.

Oplægget, som findes i bilag 2, indeholdt bl.a. også statistik og yderligere beskrivelser af arbejdets tilrettelæggelse i kontoret, kapaciteten m.v.

Spørgsmål til oplægget:

Psykolog Lene Kamm (Familiestyrelsen) spurgte, hvordan sagsbehandlerne havde omsat den viden, som var givet af Niels Peter Rygaard om tilknytningsproblematikker.

Karen Rydahl svarede, at man havde opnået nogen viden om tilknytningsproblematikken, hvilket virkede meget gavnligt, men at det nærmere indhold af teorierne ikke som sådan blev anvendt i praksis.

Statsforvaltningen Sjælland (Dan Folke Larsen) spurgte, om lægekonsulenten ved Statsforvaltningen Hovedstaden var medlem af samrådet.

Karen Rydahl svarede, at konsulenten var uafhængig af samrådet og var til stede 2 timer ugentligt.

Joakim Hoffmeyer (Adoptionsnævnet) foreslog, at man lagde den omtalte hvidbog med definitioner ud på intranettet.

Karen Rydahl afviste at gøre hvidbogen officiel men ville gerne besvare henvendelser, der måtte komme herom.

Formidlingssituationen

De formidlende organisationer om den aktuelle formidlingssituation og kravene til de undersøgende myndigheder:

På vegne af AC Børnehjælp redegjorde direktør Jørgen-Ulrich Raunskov for den aktuelle formidlingssituation, således som den opleves af de formidlende organisationer. Efter udstedelsen af de ændrede retningslinjer fra Kina i 2007, skete der en markant ændring af situationen. Kina var blevet i stand til at bortadoptere flere børn nationalt, hvilket medførte et stort fald i antallet af børn til international bortadoption. Det vigende antal børn til international adoption gør sig også gældende i andre lande, mens antallet af adoptionsansøgere fra de vestlige lande omvendt generelt er stigende. Situationen medfører et pres på systemet, og visse modtagerlande har taget metoder i brug for at opretholde formidlingen, som fra dansk perspektiv er uetiske og uacceptable. Disse metoder skaber endvidere skandaler, som generelt er med til at øge afgiverlandenes modvilje i forhold til international adoption.

I Danmark er der det seneste år sket et lille fald i antallet af adoptionsansøgere, hvilket muligvis kan skyldes rygter om de stigende vanskeligheder med overhovedet at gennemføre en adoption. I forhold til de danske samarbejdslande kan observeres en tendens til, at man i højere grad fokuserer på afrikanske lande end på de asiatiske lande, som hidtil har været de primære afgiverlande for Danmark. I takt med, at en række afrikanske lande har fået lovgivninger og infrastruktur, som er egnet til at etablere en forsvarlig adoptionsproces, er der således etableret samarbejder med disse lande. Hertil kommer, at den tradition i Afrika, hvor den udvidede familie tager sig af forladte børn, i vidt omfang er blevet ødelagt af udbredelsen af AIDS.

I forhold til problemet med det vestlige pres på afgiverlandenes adoptionssystemer har situationen udviklet sig sådan, at hvor der tidligere var ca. 60.000 ansøgere årligt til omkring 40.000 børn til bortadoption, er der nu flere hundrede tusinde ansøgere til det samme antal børn. Navnlig Frankrig og Spanien lægger for stort et pres på det internationale formidlingsarbejde. Deres måde at agere på i lande, hvor adoptionssystemet er svagt, er ikke på samme etiske niveau som den skandinaviske linje. Adoptionsområdet er præget af fattigdom og ubalance mellem parterne i samarbejdet, og det er derfor let at handle uetisk for parter, der ikke har tilstrækkelig høj . Alene i Frankrig er der aktuelt 30.000 par godkendt til adoption. I Frankrig er der mulighed for at gennemføre private fremmedadoptioner eller adoptioner gennemført med bistand fra ”proforma-organisationer”, som ikke sikrer etikken i hele adoptionsforløbet. Også internettet spiller en stor rolle i den sammenhæng, da det er let at opsøge børn via nettet og på den måde gennemføre en privat fremmedadoption. Derfor er det en stor fordel for samarbejdet, når formidlingen sker via veletablerede, etisk funderede, humanitære formidlende organisationer, som kan indestå for procedurerne. Netop Spanien og Frankrig gennemfører dog mange adoptioner uden om organisationerne eller med bistand fra proforma-organisationer, og Danmark har i konsekvens heraf måtte trække sig ud af en række samarbejder.

I Skandinavien er de formidlende organisationer store, hvilket giver dem mulighed for at arbejde for barnets bedste på flere planer med det formål at finde familier til børn. Organisationerne finder det vigtigt at være repræsenteret i afgiverlandene med henblik på at hjælpe til at holde gode etiske procedurer i hævd. Endvidere arbejder organisationerne for at gøre afgiverlandene opmærksomme på behovet for, at man hjælper de mange forladte børn, da international adoption kun vil være en løsning for under 1 promille af de i alt ca. 143 mio. forældreløse børn. Organisationerne forsøger at påtage sig en rolle for at hjælpe de udsatte børn, herunder også dem, som ikke umiddelbart er egnede til bortadoption. Endvidere vil netværksdannelse og vidensdeling blandt organisationer kunne medvirke til at nedbringe antallet af uetiske adoptioner. I stedet for ”penge under bordet” skal arbejdes med ”projekter over bordet”.

På vegne af DanAdopt redegjorde direktør Marianne Wung Sung for de krav, som formidlingssituationen stiller til myndighederne set fra organisationernes perspektiv. Den aktuelle formidlingssituation indeholder nye aspekter, som medfører et behov for fokus i godkendelsesforløbet på følgende forhold:

- 1) Adoptionsmotivet
- 2) Kulturforståelse
- 3) Godkendelsesrammer

Ad 1) Adoptionsmotivet ved direktør Marianne Wung Sung

I arbejdet med adoptionsformidling er etikken helt grundlæggende. De danske organisationer har en fælles forståelse og holdning hertil, og de står derfor som sådan sammen uden for Danmarks grænser. Organisationerne oplever et behov for, at de etiske aspekter inddrages i højere grad i godkendelsesprocessen og navnlig i drøftelserne vedrørende ansøgenes adoptionsmotiv. Der bør således både af samrådene, organisationerne og under kurserne gives en nuanceret viden om aspekterne i international adoption og om barnets behov. Målet bør være at give ansøgerne en helhedsopfattelse af hele adoptionssystemet med myndigheder og organisationer, der sammen arbejder for et fælles mål med barnets bedste i fokus. Hvis danske ansøgere ikke agerer ud fra ordentlige etiske standarder, kommer reaktioner fra afgiverlandene, men organisationerne har aktuelt ikke mulighed for at afvise ansøgere, som man ikke ønsker at samarbejde med. Der findes flere eksempler på, at afgiverlande har stillet spørgsmålstejn ved ansøgers egnethed, fordi man er blevet chokeret over ansøgenes adfærd. Organisationerne oplever, at baggrunden for den uhenigtsmæssige adfærd fra ansøgerne er den følelsesmæssige belastning, som det også udgør at vente på at få et barn. Ansøgerne har svært ved at give slip på den kontrol, som man har været vant til at have i sit liv og føler derfor afmagt ved at overlade sin sag til den formidlende organisation. Dette går ofte ud over organisationerne, som bl.a. beskyldes for at føre en forretningsorienteret virksomhed. Ansøgere kan af samme grund finde på at tilbageholde gebyret til sikkerhed for aftalens gennemførelse og lign. Ansøgerne er nødt til at lære at acceptere, at deres sag skal overlades til organisationerne som de professionelle i formidlingen, og det vil være helt uacceptabelt, hvis ansøgere forsøger at finde alternative måder at få formidlet et barn på i ventetiden.

2) Kulturforståelse ved vicedirektør Pia Brandsnes

Det var DanAdopts erfaring, at ansøgere til adoption også har brug for at få en større forståelse for de kulturelle vilkår i afgiverlandene. I mange afgiverlande findes en modvilje i forhold til de gamle kolonimagter og en deraf afledt mindreværdsfølelse. Det vil derfor være meget vigtigt i arbejdet med den internationale adoptionsformidling at undgå, at de vestlige lande hævder sig og forsøger at få indrettet formidlingen på deres vilkår. Adoptionsansøgere bør derfor også forstå og indrette deres adfærd på, at der ikke må lægges pres på afgiverlandene, men at samarbejdet sker på en måde, hvor afgiverland og modtagerland er ligeværdige. Herudover bør adoptionsansøgerne forstå, at organisationerne ikke kan forlange garantier i formidlingsarbejdet.

Den ventetid, som adoptionsansøgere gennemgår, kan med fordel anvendes til at skabe sig en forståelse for kulturen i det pågældende land og forberede sig på at skulle give barnet sin egen kulturidentitet.

DanAdopt oplever, at det skaber tvivl om det gavnlige ved konkrete adoptioner, når man observerer en forkælet og intolerant adfærd fra ansøgenes side. For barnets og ansøgenes egen skyld bør rejsen ud til barnet være en positiv oplevelse, som barnet senere kan få fortalt. For flere ansøgere kan der dog blive tale om en oplevelse præget af irritation på grund af de forventninger, som ansøgere har haft hertil.

Det er også vigtigt, at ansøgere får en meget landespecifik viden og opnår forståelse for de vilkår, som organisationerne arbejder under. DanAdopt oplevede det vanskeligt at give den forståelse til ansøgere, som beskylder organisationen for uetisk virksomhed og lignende. Forståelsen for organisationernes arbejde bør derfor gives allerede i begyndelsen af godkendelsesprocessen.

Som et afledt dilemma fra ansøgers vanskelige adfærd oplevede DanAdopt det vanskeligt at sætte grænser for, hvilke oplysninger, der bør indberettes til myndighederne. Man efterlyste samtidig en vetoret i forhold til at samarbejde med enkelte ansøgere.

3) Godkendelsesrammer ved Mette Garnæs

DanAdopt lagde under dette punkt op til en overvejelse vedrørende hensigtsmæssigheden af de eksisterende godkendelsesrammer, hvor der sondres mellem vurderinger inden for og uden for en almen godkendelse. Denne tekniske vurdering af et barns tilstand skabte efter DanAdopts opfattelse en falsk tryghed for forældrene, som i virkeligheden, ligesom alle andre forældre, ønsker det bedste for deres børn. Vurderingen af et barn inden for almen godkendelse skaber en falsk forventning om, at der kan gives garantier.

En vurdering af et barn inden for almen godkendelse betyder alene, at barnet på tidspunktet for vurderingen var nogenlunde sundt og raskt, og det er vigtigt, at familierne forberedes på dette. Den tekniske vurdering skaber en psykologisk barriere, hvor forældrene ikke møder børnene med samme åbne sind, som hvis kategoriseringen var undgået.

Det er dog hensigtsmæssigt, hvis forældrene får oplysningerne om barnet at se og derefter vurderer med sig selv, om familien vil kunne modtage det pågældende barn med åbent sind. Et positivt ønske om at modtage et bestemt barn skaber et godt udgangspunkt.

Det var DanAdopts holdning, at det giver god mening at godkende ansøgere til børn i en bestemt aldersgruppe eller til et bestemt antal børn. Det bør dog undgås at kategorisere det enkelte barn inden for eller uden for en almen godkendelse. Det er samtidig vigtigt, at man ikke presser foræl-

dre til at acceptere et barn, som de ikke føler sig i stand til at modtage. Forældre behøver ikke at være uegnede som adoptanter, selvom de ikke er parate til at modtage ethvert barn. Der kan være en god forklaring på en afvisning af at modtage et konkret barn, og hvis man eksempelvis stiller krav om en skriftlig begrundelse fra ansøgerne for at afvise et barn i forslag, vil der fortsat være mulighed for, at samrådet konkret vurderer, om dette bør få indflydelse på ansøgernes godkendelse.

Det blev afslutningsvis understreget, at ansøgere synes meget fokuseret på sondringen mellem almene og udvidede godkendelser, og at adoptioner generelt vil kunne blive bedre, hvis forældrene positivt har valgt barnet.

Organisationernes oplæg fremgår af bilag 3 og 4.

Spørgsmål til organisationernes oplæg:

Stig Fog (Adoptionsnævnet) spurgte organisationerne, hvad der konkret gøres for at skabe vel-fungerende systemer i nye afgiverlande.

DanAdopt svarede, at organisationerne havde stor gavn af det nordiske og europæiske netværk af organisationer i forhold til granskningen af nye afgiverlande. Det er dog en lang proces at få etableret et samarbejde i et nyt land, hvor man indledningsvis undersøger grundlæggende forhold som landets lovgivning, muligheden for danske familier for at rejse til landet, kravene i adoptionssystemet og andre tekniske forhold. Endvidere undersøges forholdene for børnene, herunder de børn, som kunne være egnede til international bortadoption. Der laves en objektiv og en subjektiv vurdering af atmosfæren, omsorgen m.v., og hvis kombinationen af landets legale forhold, praktiske forhold, vilkår m.v. giver grundlag for et samarbejde, refterer fortsat en stor udfordring med at få etableret et godt samarbejde uden langvarige sags gange og økonomiske forhindringer.

De danske organisationer vil også lytte til de problemer, som afgiverlandet beskriver, og der tages udgangspunkt heri ved indgåelsen af en samarbejdsaftale i henhold til Haagerkonventionen. Endvidere gør organisationerne meget ud af at forklare betydningen af at samarbejde med en formidrende organisation frem for med private aktører.

AC Børnehjælp anførte supplerende, at man eksempelvis i Madagaskar, som er et meget fremmedartet samfund, slog sig sammen med organisationerne i de øvrige nordiske lande og skabte en fælles nordisk samarbejdsaftale. Man hjalp samtidig landet med at undgå pres fra de private adop-

tionssøgere fra de sydeuropæiske lande. Som led heri er det naturligt at få de udenlandske beslutningstagere i tale og vejlede om de danske normer og standarder for formidlingsarbejdet.

Charlotte Olesen (Adoptionsnævnet) anførte det synspunkt, at vurderingen af barnet inden for/uden for almen godkendelse efter hendes opfattelse ikke udelukkende var uhensigtsmæssig, men var med til at sikre, at et potentielt handicappet barn ville komme til en familie, som er klar til at tage sig af dets særlige behov og på forhånd har tilkendegivet dette.

DanAdopt svarede, at organisationerne formentlig ser en anden side af ansøgerne, end myndighederne gør. Den klare hensigt vil under alle omstændigheder være at give ansøgerne det bedst mulige grundlag at vurdere barnet på, men ved at undgå sondringen mellem almene og udvidede godkendelser, undgås også en uhensigtsmæssig kategorisering af børnene, der medfører fravælgelse og forudindtagede holdninger. Der vil ofte alligevel være forhold, som man ikke kan have kendskab til på forhånd.

AC Børnehjælp tilføjede, at Danmark er det eneste land i verden, som opererer med sondringen.

DanAdopt foreslog, at man kunne undersøge antallet af ansøgere, der søger udvidet godkendelse men får afslag på dette.

Statsforvaltningen Sjælland (Dan Folke Larsen) anførte, at et vist antal ansøgere kan være indstillede på at modtage et barn med helt specifikke problemer, men at de nuværende godkendelsesrammer ikke rummer denne mulighed.

Joakim Hoffmeyer (Adoptionsnævnet) anførte, at sondringer kan give anledning til en enten/eller taktik, som kan være vanskelig at håndtere. Det kan endvidere stimulere tendensen til den forbruger-mentalitet, hvor man søger ”den perfekte vare”. Derfor kunne det eventuelt være hensigtsmæssigt at udbrede viden/ historier om familier, der har formået at håndtere børn med særlige behov.

Statsforvaltningen Hovedstaden (Lone Arffiman) rejste det spørgsmål, om der var tale om en ny tendens i forhold til, at ansøgere optræder på en autonom måde, og om det også kunne have sammenhæng med ansøgers valg om ofte at fortsætte med fertilitetsbehandling ved siden af adoptionsprocessen.

DanAdopt mente, at der var tale om et nyere fænomen, som var stigende i omfanget.

AC Børnehjælp tilføjede, at det dog ikke var flertallet af ansøgerne, der opleves som udspekulerede og beregnende, men at de få kan fylde meget.

Statsforvaltningen Hovedstaden (Anna Kynde) spurgte, om organisationerne ikke burde indberette en sådan adfærd til samrådene, når den observeres.

Vibeke Rønne (Adoptionsnævnet) bemærkede, at organisationerne ved denne beslutning må afveje de forskellige forhold under hensyntagen til den formidlingspligt, som påhviler dem. En sag herom vil også nemt kunne ende med at blive påstand mod påstand.

Statsforvaltningen Hovedstaden (Karen Rydahl) spurgte organisationerne, hvordan de forestillede sig deres ønsker udmøntet i godkendelsesprocessen.

DanAdopt svarede, at sagsbehandleren i forbindelse med drøftelserne vedrørende ansøgernes adoptionsmotiv kunne inddrage det forhold, at de skal kunne indordne sig under dels en organisation, dels andre landes regler og kultur. Herudover bør det drøftes med ansøgerne, hvad de ønsker at kunne fortælle et barn om deres forløb med at adoptere.

Adoption & Samfund (Paul Jeppesen) påpegede hensigtsmæssigheden af at skabe en indsats for at hjælpe ansøgere med behandling af ”ventetidskulleren”. Endvidere foreslog han at undersøge muligheden for at søge midler fra DANIDA til at give afgiverlande teknisk assistance.

Post Adoption

Foreløbig statistik for PAS ordningen v. Karin Rønnow Søndergaard

I 2006 blev bevilget satspuljemidler til et forsøgsprojekt vedrørende PAS, hvor adoptivfamilier i perioden fra 2007-2010 kan søge rådgivning inden for 3 år efter hjemtagelsen af et adoptivbarn. Projektet styres overordnet af Familiestyrelsen, mens selve rådgivningen er forankret i statsforvaltningerne, som hver især har tilknyttet PAS konsulenter.

I 2009 skal foretages en midtvejsevaluering, og den endelige evaluering vil blive foretaget i 2010.

Den foreløbige statistik på projektet er baseret på 223 gennemførte rådgivningsforløb, hvor de enkelte PAS konsulenter har indtastet oplysninger om de enkelte forløb. Der er herudover mere

end 250 verserende forløb i gang, hvorfor knap 500 familier i alt har søgt rådgivning siden projektets start i 2007. I perioden 2004-2007 blev hjemtaget i alt 2.042 børn.

Bevillingen af midler til de enkelte statsforvaltninger er sket ud fra en fordelingsnøgle, der er baseret på antallet af hjemtagne børn i de enkelte regioner. Den foreløbige statistik viser, at de afviklede rådgivningsforløb i vidt omfang er foregået efter en tilsvarende fordeling.

Tilsvarende repræsenterer de adoptanter, der har søgt rådgivningen, også i vidt omfang det samlede billede af adoptanter i forhold til antallet af enlige, par og familier med biologiske børn.

De gennemførte rådgivningsforløb har i gennemsnit strakt sig over 13 uger og udgjort gennemsnitligt 3,5 samtaler. I den forbindelse blev det dog bemærket, at de verserende forløb formentlig har strakt sig over længere tid og derfor ikke er blevet omfattet af den foreløbige statistik. De hyppigste årsager til at søge rådgivning har for både førstegangs og flergangsadoptanter været barnets overlevelsesstrategier, afkodning af barnets signaler, forældrereaktioner i mødet med barnet og tilknytningsvanskeligheder.

PAS konsulenterne har generelt vurderet, at der på baggrund af rådgivningen er sket en væsentlig forbedring i forhold til både forældrenes vanskeligheder i mødet med barnet og barnets generelle tilstand. Forløbene er af konsulenterne vurderet som gode eller rigtig gode i 85% af samtlige afsluttede forløb. Familiernes har tilsvarende vurderet 87% af forløbene som i høj grad eller i nogen grad positive.

Den foreløbige statistik, som også indeholder andre faktorer, er vedlagt som bilag 5.

PAS rådgiver Marie Olsen-Kludt: Fortællinger om praksis

Marie Olsen-Kludt arbejder som PAS konsulent i Statsforvaltningen Hovedstaden og Statsforvaltningen Sjælland og er herudover privatpraktiserende psykolog.

Hun redegjorde for sit grundlæggende menneskesyn, der er baseret på den holdning, at man udvikler sig gennem livet gennem sine relationer. Der kan være lighedstræk mellem problemstillingerne for familier med biologiske børn og familier med adoptivbørn, og det handler langt hen ad vejen om at forstå barnet i det miljø, som det befinder sig i.

Den mest repræsenterede gruppe af familier i PAS rådgivningen oplevede hun var forældre, der primært ønsker bekræftelse på, at de håndterer barnet og dagligdagen på den rette måde. Denne forældregruppe afsluttes typisk efter 3-5 rådgivningssamtaler.

Henvendelserne fra familier, der ønsker rådgivning, sker enten ud fra en ydmyg indgangsvinkel, hvor man er usikker på, om de oplevede vanskeligheder kan berettige til rådgivning, eller omvendt fra familier, der ønsker hjælp til en lang række klart definerede problemer. Henvendelsesårsagen er ofte ikke identisk med det fokus, som må anlægges i behandlingen, når situationen er klarlagt.

For samtlige familiers vedkommende gælder det, at de på hver deres måde er usikre på deres barns adfærd og reaktioner. Det er gennemgående for adoptivfamilierne, at de er optagede af at sikre den gode tilknytning, og den usikkerhed, som de kan opleve ved barnets reaktioner, kan være hæmmende for en god tilknytningsproces.

Der findes familier, hvor der er behov for omfattende rådgivning med henblik på, at de skal kunne udvikle nære følelsesmæssige bånd til barnet. Disse familier oplever det navnlig som vanskeligt at afkode barnets signaler og har svært ved at håndtere egne reaktioner på barnets adfærd. Der vil i disse tilfælde også kunne være behov for yderligere foranstaltninger til støtte af familien. I rådgivningen af denne gruppe af familier skærpes opmærksomheden også på, om der for barnets vedkommende kan være tale om gennemgribende udviklingsforstyrrelser, såsom eksempelvis autisme.

En anden gruppe af familier ved rådgivningen er dem, hvor der allerede er iværksat støtte via PPR eller børnepsykiatrien, samt hvor barnet kan have været alvorligt sygt og derfor har været i kontakt med sundhedsvæsenet. For denne gruppe tager rådgivningen udgangspunkt i den proces, som allerede er i gang.

I de nævnte grupper af familier findes ingen bestemte karakteristika for familiekonstellationen. I samtlige grupper kan være repræsenteret førstegangsadoptanter, der lige har hjemtaget barn, adoptanter med flere børn, danske adoptanter, adoptanter til større børn samt enlige adoptanter.

Det var Marie Olsen-Kludts opfattelse, at adoptanterne generelt synes at klare forældreopgaven rigtig godt. Forældrene vil deres børn og kæmper på trods af et sommetider hårdt pres. Alligevel fandt hun det påfaldende, at adoptanternes viden om tilknytning ofte var uklar på trods af den viden, som de modtager under godkendelsesforløbet. Mange familier havde tilkendegivet, at de i

forbindelse med rådgivningen havde opnået en langt bedre viden herom, selvom de reelt alene har modtaget en information, som hurtigt kan tilegnes.

Det var endvidere erfaringen, at adoptanter efter at have hjemtaget et barn ikke indretter sig efter de teoretiske principper om at skåne barnet for uro m.v. men i stedet forsøger at indrette sig efter de signaler, som barnet sender. I forbindelse med rådgivningen fokuseres også på, at processen udvikles gennem hele barnets opvækst og vil tage tid.

Marie Olsen-Kludt mente, at der kunne være grund til at skærpe opmærksomheden på familier med sent adopterede børn og større søskendepar. Hun havde således erfaret, at adoptanter til disse børn ofte kunne være veletablerede og veluddannede par, som egentlig har set sig i stand til at påtage sig opgaven med et større adoptivbarn men som alligevel har svært ved at håndtere opgaven. Ved rådgivning af denne type familier kan der forløbe op mod 5 samtaler, før det lykkes at trænge igennem til forældrene. Det kan være vanskeligt for disse forældre at opnå den nødvendige følelsesmæssige kobling til barnet, idet de kan have en lidt overfladisk tilgang til forældreopgaven.

Som eksempel på denne problemstilling blev nævnt en adoptant, der var blevet skilt et halvt år efter hjemtagelsen af et 4-årigt barn. Udtil håndterede hun forælderrollen rigtigt men følte ikke, at hun elskede barnet. Den pågældende adoptant havde søgt rådgivning for at få hjælp til at opnå den følelsesmæssige tilknytning til barnet, hvilket også lykkedes efter en lang proces.

Et andet eksempel var et forældrepar, der for nogle år siden havde adopteret et søskendepar på dengang 3 og 5 år. Ifølge forældrene havde børnene ingen problemer som sådan. De beskrev dog samtidig, at det ene barn syntes at lukke sig inde i en skal, som de ønskede brudt, og at det andet barn ikke havde venner, hvilket ifølge forældrene dog skyldtes de andre børns adfærd. Forældrene selv var karakteriseret ved et følelsesmæssigt afstumpet familieforhold for morens vedkommende og for farens vedkommende, at han tilkendegav ikke at være et følelsesmæssigt menneske. I rådgivningen havde det være vanskeligt at nå ind til denne familie, som formentlig på forhånd havde fremstået som et ressourcestærkt par.

For de enlige adoptanters vedkommende kunne det være problematisk, at der ofte sker en tabuisering af problemer. Dette medfører, at netværket ikke bruges, hvorved de står meget alene. Den selvstændighed m.v., som i godkendelsesprocessen betragtes som den enliges styrke, kan i forhold til et barn føre til stædighed og taktikker, der blot gør situationen vanskeligere.

Som afslutning på indlægget blev det anført, at adoptivfamilier vil have nogle særlige behov, som gør rådgivning relevant. Ofte tegner der sig allerede få uger efter hjemtagelsen af et barn et møn-

ster for den måde, som forældrene hver især vælger at tackle vanskeligheder på. For at fremme en god tilknytningsproces er det vigtigt tidligt at få dæmmet op for angsten for ikke at slå til.

Filmen ”Et fundament i forandring” blev introduceret og fremvist af Shital Andersen.

Følgende fire workshops blev afholdt som afslutning på landsmødet:

- 1) **Ansøgers fysiske og psykiske helbredsforhold, herunder introduktion af nævnets vejledninger til speciallæger**
Ved nævnsmedlemmerne Thure Krarup og Joakim Hoffmeyer
- 2) **Adoption af ældre børn eller andre vanskeligt anbringelige børn. Hvad kan børnene have med sig og hvad skal forældrene kunne rumme?**
Ved nævnsmedlemmer Lisbeth Kortegaard og Charlotte Olesen
- 3) **Godkendelse til adoption af danske børn, herunder nævnets henstilling om udarbejdelse af opfølgingsrapporter i danske sager**
Ved nævnsmedlemmer Pia Eriksen og Morten Hansen
- 4) **Undersøgelse og vurdering af adoptionsansøgers ressourcer i forhold til etableringen og udviklingen af forældreskabet. Hvilke forventninger, konflikter og temaer er i spil og hvordan vurderer vi bedst ressourcerne til den kommende familiesituation?**
Ved nævnsmedlemmer Lisbeth Liebmann og Stig Fog